

Globálny index potravinovej bezpečnosti

Slovensko je pri celosvetovom porovnaní na 47. mieste. Z 26 hodnotených európskych krajín obsadilo až 23. miesto - za nami je len Bulharsko, Srbsko a Ukrajina. Česká republika je v rámci Európy na 18. mieste (celkovo na 32.), Maďarsko na 19. mieste (celkovo na 34.) a Poľsko na 15. mieste (celkovo na 24. mieste).

Globálny index potravinovej bezpečnosti (Global Food Security Index, GFSI) hodnotí potravinovú bezpečnosť krajín v troch základných dimenziách - cenová dostupnosť, fyzická dostupnosť, bezpečnosť a výživnosť potravín. **Tri dimenzie odrážajú základnú FAO definíciu potravinovej bezpečnosti: krajina je považovaná za potravinovo bezpečnú, ak je dodávka potravín fyzicky a cenovo dostupná, bezpečná a výživná. Index bol nedávno rozšírený aj o štvrtý rozmer - prírodné zdroje a odolnosť.** Hodnotí sa celkovo 34 ukazovateľov v 113 krajinách.

Potravinovo najbezpečnejšími krajinami v roku 2019 boli Singapur, Írsko, USA a Švajčiarsko. Na opačnej strane indexu boli Venezuela, Burundi a hladomorom sužovaný Jemen.

Ak sa zoberie do úvahy aj štvrtá úroveň analýzy indexu - „prírodné zdroje a odolnosť“, poradie krajín sa mierne zmení. Prvý Singapur klesá o 11 miest (riziko zvýšenia hladiny mora, závislosť od dovozu potravín). Celkovo najvyššie hodnotenými sú Írsko, Fínsko a Švajčiarsko.

Poradie európskych krajín prakticky hovorí o definícii potravinovej bezpečnosti. Krajiny s významnou poľnohospodárskou produkciou sa s výnimkou Holandska a Nemecka neumiestnili v prvej desiatke (Taliansko -11. miesto, Španielsko -16., Francúzsko -11., Poľsko -15., Rumunsko - 21.). **Potravinová bezpečnosť súvisí s domácou poľnohospodárskou produkciou, ale to je len jeden z jej mnohých rozmerov. Kľúčové je - podľa definície - či majú občania fyzický prístup k bezpečným a kvalitným potravinám, ktoré sú pre nich cenovo dostupné.** Význam preto majú aj **ceny potravín, hrubý domáci produkt na obyvateľa, podiel populácie pod hranicou chudoby, dovozné obmedzenia, politická stabilita, ale aj napríklad verejné**

výdavky na poľnohospodársku vedu a výskum.

Index v roku 2019 po prvýkrát hodnotil aj zavlažovacia infraštruktúra a ukázalo sa, že **70 % skúmaných krajín má pod závlahou menej ako 10 % poľnohospodárskej pôdy (na Slovensku je zavlažovateľných 3,9 % využívanej poľnohospodárskej plochy a zavlažovaných 1,5 %, pričom priemer EÚ je 8,9 % a 5,9 % (2016))**. Vzhľadom na klimatické zmeny a riziko sucha na celom svete je to prioritná oblasť.

Index ďalej ukázal, že ceny potravín v minulom roku celosvetovo rástli a ukázala sa tiež vysoká korelácia medzi postavením krajiny v rebríčku a prístupe poľnohospodárov k financovaniu v danej krajine.

Slovensko je pri celosvetovom porovnaní na 47. mieste. Z 26 hodnotených európskych krajín obsadilo až 23. miesto - za nami je len Bulharsko, Srbsko a Ukrajina (ČR je v rámci Európy na 18. mieste (celkovo na 32.), Maďarsko na 19. mieste (celkovo na 34.) a Poľsko na 15. mieste (celkovo na 24.)).

Ak sa pozrieme samostatne na oblasť „prírodné zdroje a odolnosť“, Slovensko je na piatom mieste v celosvetovom meradle - po Novom Zélande, Dánsku, Fínsku a Českej republike, ktorá obsadila prvé miesto. Vysoko bola hodnotená kvalita prírodných zdrojov a zároveň nízka závislosť na nich čo sa týka hospodárskej produkcie, populačného vývoja či nízkej urbanizácie. Otázna je relevantnosť vysokého ohodnotenia riadenia rizika v poľnohospodárstve a opatrení včasného varovania.

Globálny index potravinovej bezpečnosti má prirodzene aj svoje obmedzenia. Počet bodov závisí od váhy jednotlivých ukazovateľov, ktorá nemusí vždy zodpovedať ich štatistickej významnosti. Index tiež zobrazuje situáciu s určitým časovým oneskorením, nie v reálnom čase – je preto skôr určený na monitorovanie *trendu* potravinovej bezpečnosti krajiny. Pri interpretácii Indexu by sa malo tiež pamätať na to, že – vzhľadom na zvolené indikátory – **hovorí skôr o faktoroch potravinovej bezpečnosti, nie o jej úrovni v zmysle výživy obyvateľstva** (preto sa skôr hodí pre rozvinuté krajiny, kde nie je prioritné merať napríklad podvýživu obyvateľstva). Zahŕňa niektoré z „obvyklých“ faktorov potravinovej bezpečnosti (ktoré tvoria základ iných indexov potravinovej bezpečnosti) – ako je zásobovanie potravinami, podiel potravín na celkových výdavkoch domácností – ale aj širšie faktory potravinovej bezpečnosti, ako je prístup poľnohospodárov k financovaniu, politickú stabilitu atď. Ukazovatele sú tiež merané ako národný priemer a nie na úrovni domácností – preto domácnosti, ktorých potravinová bezpečnosť je ohrozená, sa môžu v priemere stratiť. Spoločné výskumné centrum (JRC) Európskej komisie preto **odporúča Index GFSI používať v kombinácii s inými ukazovateľmi** – konkrétne s tými, ktoré merajú potravinovú bezpečnosť z hľadiska spotreby potravín a výživového stavu obyvateľstva.

Index GFSI poukazuje na to, ako **komplexný je koncept potravinovej bezpečnosti** – vzhľadom na rozmanitosť faktorov ako aj význam kontextu pri ich interpretácii.

Nasledujúce tabuľky popisujú **bodové ohodnotenie jednotlivých ukazovateľov Indexu potravinovej bezpečnosti v rámci jeho štyroch dimenzií pre krajiny V4 (spolu s prvou krajinou celosvetovo - Singapurom (SG) a prvou krajinou v EÚ - Írskom (IRL))**. V zátvorke je uvedený trend v posledných troch rokoch – ak je k dispozícii („↑“ znamená zlepšenie, „↓“ zhoršenie). Plný počet bodov je vždy 100.

1. CENOVÁ DOSTUPNOSŤ POTRAVÍN						
Ukazovateľ	SR	ČR	HU	PL	IRL	SG
Celkové skóre	78,6 (↑)	82,6 (↑)	80,8 (↑)	81,1 (↑)	90,5 (↑)	95,4 (↑)
zmena v priemerných cenách potravín	99	98,7	98,7	99	100	99

percento populácie pod hranicou chudoby	99,3	100	99,3	99,4	99,6	100
hrubý domáci produkt na obyvateľa	26,4	31,3	24,3	25	66,2	80,2
poľnohospodárske dovozné clá	81,1	81,1	81,1	81,1	81,1	100
kvalita programu potravinovej pomoci	100	100	100	100	100	100
prístup poľnohospodárov k financovaniu	75	100	100	100	100	100

1. FYZICKÁ DOSTUPNOSŤ POTRAVÍN

Ukazovateľ	SR	ČR	HU	PL	IRL	SG
Celkové skóre	62,1 (↑)	66,3 (↑)	66,1 (↑)	69,3 (↑)	76,8 (↑)	83
dostatočnosť ponuky potravín	54,6	65,9	64,9	77,3	86,6	69
verejné výdavky na poľnohospodársku vedu a výskum	3,4	14,8	3,3	5,2	10,2	100
poľnohospodárska infraštruktúra	55,1	53,5	65,6	64,4	64,7	77,4
• z toho závlahy	3,4	1,3	4,4	1,9	0,6	0
volatilita poľnohospodárskej produkcie	56,2	76	66,6	82,9	79,2	76,4
riziko politickej nestability	61,1	66,7	72,2	55,6	77,8	77,8
korupcia	75	50	50	50	75	100
schopnosť „absorbovať“ urbanizáciu	91,7	89,5	95,1	96,3	99,4	84,7
potravinové straty	94,7	96,7	93,5	90,6	94,3	100

1. BEZPEČNOSŤ A VÝŽIVNOSŤ POTRAVÍN

Ukazovateľ	SR	ČR	HU	PL	IRL	SG
Celkové skóre	59,4	68,1	70,5 (↓)	79,5	87,7	79,4
pestrosť stravy	74,1	84,5	86,2	69	81	62,9
národné potravinové (nutričné) štandardy	34,6	30,8	69,2	-	100	100
dostatok mikronutričných prvkov (vitamín A, železo, zinok)	60,6	66,6	60,7	72,1	80,3	76,4
podiel skonzumovaných kvalitných proteínov	30,7	54,2	47,2	70,5	86,9	70,2
bezpečnosť potravín	99,9	99,9	100	99,8	98,2	100

1. PRÍRODNÉ ZDROJE A ODOLNOSŤ

Ukazovatele	SR	ČR	HU	PL	IRL	SG
Celkové skóre	73,1	75,5	69,5	69,6	71	42,4
vystavenie suchu, záplavám, nárastu teplôt, extrémnym búrkam a pod.	71,5	69,1	72,4	70,4	76	39,2
kvalita a dostatok vodných zdrojov	60,8	57,4	56,5	59,3	46,5	40,4
pôda - degradácia pôdy, pasienky, úbytok lesov	90,6	89,4	85,3	90,1	85,7	80,2
oceány	57,1	57,1	57,1	50	33,7	14,5
citlivosť na vyčerpanie prírodných zdrojov a poľnohospodársku produktivitu	37,3	85,6	40	29,7	75,1	20
• z toho závislosť na dovoze potravín (obilnín)	58,2	52,4	66,9	33,6	17,2	0
• z toho závislosť na prírodnom kapitále (ako závislá je hospodárska produkcia na prírodných zdrojoch - ak je veľmi závislá, ich nedostatok znižuje príjem a sťažuje tak obstaranie potravín)	99,2	99,5	99,7	98,2	99,8	100
• z toho riadenie katastrofického rizika	0	100	0	0	100	0

adaptačná kapacita (systém riadenia rizík, opatrenia včasného varovania - smart ag)	100	91,7	83,3	91,7	100	41,7
demografický vývoj	81,7	79,3	86	85,4	61,8	64,8
• z toho nárast populácie	77,7	75,7	83,8	81,2	57,5	62,8
• z toho urbanizácia	93,8	90,3	92,6	97,9	75	70,9

Na záver:

Slovensko je na piatom mieste v celosvetovom meradle, ak sa pozrieme samostatne na oblasť „prírodné zdroje a odolnosť“- po Novom Zélande, Dánsku, Fínsku a Českej republike, ktorá obsadila prvé miesto. Logicky z toho vyplýva otázka, prečo tento dar, ktorý na produkciu potravín máme, nevyužívame.